

BALKAN SAVAŞI ÖNCESİNDE İŞKODRA VE KOSOVA VİLAYETLERİNİN DURUMUNA DAİR ÇETİNE SEFİRİ ALFRED RÜSTEM BEY'İN BİR RAPORU*

Nuri KÖSTÜKLÜ**

ÖZET

Bilindiği üzere, Balkan savaŐına yaklaŐılan 1911 yılı başlarına gelindiğinde Balkan coğrafasında ve özellikle Arnavutluk, İŞkodra ve Kosova'da istikrarsızlık gittikçe artmaya başladı.

Bu makalede, Yakın Türk tarihinin çok önemli siyasi şahsiyetlerinden olan ve o günlerde Çetine (Karadağ) sefiri bulunan Alfred Rüstem Bey'in İŞkodra ve Kosova vilayetlerinin durumu hakkında Çetine'deki Almanya ve Rusya sefirleri ile yaptığı mülakatlarının ayrıntıları ve Arnavutluğun siyasi durumu ve orada ne gibi icraatta bulunmak lâzım geleceğine dair çok önemli tespitlerini içeren 7 Ocak 911 tarihli raporu, ilk kez literatüre sunulurak analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Balkan SavaŐları, Alfred Rüstem Bey, Osmanlı Devleti, Arnavutluk, Kosova.

* Kosova ArŐivleri Genel Müdürlüğü – T.C. Başbakanlık Türk İŐbirliđi ve Kalkınma İdaresi BaŐkanlıđı TİKA tarafından 14-16 Nisan 2009 tarihleri arasında PiriŐtinada (Kosova) düzenlenen "ArŐiv Belgelerinde Kosova ve Osmanlı Devleti Sempozyumu" na bildiri olarak sunulmuŐtur.

** Prof. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet KeleŐođlu Eğitim Fakültesi, Konya / Türkiye, nkostuklu@selcuk.edu.tr

**A REPORT WRITTEN BY ALFRED RUSTAM BAY,
AMBASSADOR OF CHETINA, ON THE SITUATION
OF PROVINCES OF ISKODRA AND KOSOVO
BEFORE BALKAN WAR***

ABSTRACT

As it is known, the instability in the Balkan Peninsula, especially in Albania, Iskodra and Kosovo increased in the beginning of 1911 just before the Balkan War. The details of the interview conducted by Alfred Rustam Bay, an eminent diplomat in Recent Turkish History acting as an ambassador in Chatina in his period, with German and Russian ambassadors in Chatina about the situation in Iskodra and Kosovo; the report drawn out on 7 January, 1911 comprising the political situation of Albania and what should be done in those provinces were analysed and introduced for the first time in this paper.

Key Words: Balkan Wars, Alfred Rustam Bay, Ottoman State, Albania, and Kosovo

* Presented in "the Symposium of Kosovo and Ottoman State in the Archive Documents" held in Pristina, Kosovo by the General Management of Kosovo Archives – Directorate of Turkish Development and Collaboration of the Premiership of Turkish Republic in 14-16 April 2009.

Giriş

Bilindiği üzere Fransız İhtilali ve müteakiben sanayi inkılabıyla birlikte Avrupa'da ve diğer ülkelerde dengeler sarsılmaya başlanmıştır; *hürriyet, eşitlik, adalet*, vb. kavramların arkasında emperyal devletler menfaat yarışına girmiş bulunuyorlardı. Napolyon'un Doğu Akdeniz ve Balkan politikaları, İngiltere'nin sömürgeler yönündeki yeni arayışları ve dünya siyasetine yön verme çabaları, Ruslar'ın Panslavist politikaları, birliğini henüz yeni kurmuş olan Almanya ve İtalya'nın "*bu işte ben de varım*" dercesine dünya sömürgecilik tarihinde yer almasıyla birlikte, statüko temelinden sarsılmaya başladı. Bu süreçte şüphesiz en fazla Balkanlar etkilendi. Özellikle 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında Balkanlar'da Osmanlı nüfuzunun veya Osmanlı Barışı'nın kırılmaya başlanmasıyla, bu coğrafyada istikrarsızlık gittikçe arttı. Balkan Savaşı'na tekaddüm eden aylarda büyük devletlerin elaltından desteklediği Sırp, Bulgar ve Yunan milliyetçilik hareketleri, bölgedeki Müslümanlar ve farklı milliyette olanlar üzerinde ciddi bir baskı unsuru olmaya başladı. Bu baskılardan, Balkanlar'daki Müslümanlar özellikle Makedonya, Arnavutluk, İşkodra ve Kosova vilayetleri halkı çok etkilendi. Söz konusu coğrafyada Osmanlı hakimiyeti bulunmakla birlikte, Osmanlı'nın eski gücünü kaybetmeye başlaması ve dış tahrikler yüzünden bu bölgedeki karışıklıkların önü bir türlü alınamıyordu. Siroz'da mutasarrıflık ve Selanik'te valilik yapmış olan Hüseyin Kâzım Bey'in de haklı olarak tespit ettiği üzere, bu bölgedeki konsolosluklar ve metropolitlikler terör ve eşkıya faaliyetlerini sürekli tahrik ediyorlardı¹. Balkan Savaşı'na yaklaşılana 1911 yılı başlarına gelindiğinde İşkodra ve Kosova'da istikrarsızlık gittikçe artmaya başladı.

Bu tarihlerde, Karadağ'ın başkenti Çetine'de Osmanlı Devleti'nin elçisi olan Alfred Rüstem Bey'in İşkodra ve Kosova vilayetlerinin durumuyla yakından ilgilendiğini biliyoruz. O, Çetine'deki diğer ülke elçileriyle görüşmeler yapıyor, bu bölgenin durumu hakkında raporlar hazırlıyordu. Bu bildiriye konu olan Alfred Rüstem Bey'in 7 Ocak 1911 tarihli raporu, Balkan Savaşı öncesinde Arnavutluk'un, Kosova ve İşkodra'nın durumunu anlama bakımından önemli görülmüştür. Söz konusu raporu analize geçmeden önce, Alfred Rüstem Bey'i kısaca tanımının gerekli olduğunu düşünüyoruz.

1 Yusuf Hikmet Bayur, **Türk İnkılabı Tarihi**, C:2, Kısım:1, Türk Tarih Kurumu yay., Ankara 1991, s.183.

Alfred (Ahmet)² Rüstem Bey, siyaset ve diplomasi alanında yakın Türk tarihinde iz bırakan önemli bir şahsiyettir. Babası Polonya asıllı ve sonradan Müslüman olarak Osmanlı hizmetine girmiş bir hariciyecidir. Rüstem Bey genç yaşta Osmanlı hariciyesinde görev almaya başlamış ve Osmanlı-Türk menfaatlerini kararlı bir şekilde savunmasıyla dikkat çekmiş başarılı, dürüst bir diplomatıdır. Ülke menfaati için Bazı Osmanlı diplomatlarının yolsuzluklarını dile getirmekten çekinmemiştir. Mili konularda çok duyarlı ve cesur idi. Washington'da büyükelçi olarak bulunduğu sırada 1915'te asılsız Ermeni iddialarına karşı, Amerikan basınında Türk tezini ve doğruları savunmasıyla zamanın Amerikan yönetimince "istenmeyen adam" ilan edilmişti. Alfred Rüstem Bey, Mondros Mütarekesi sonrasında da millî bir çizgi takip ederek Millî Mücadele'nin bizzat içinde bulunmuştur. Adana Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin kuruluşunda yer almış, daha sonra Sivas Kongresi'ne katılmış ve Heyet-i Temsiliye'de danışman üye olarak görev almıştır. Ankara'ya geldikten sonra İstanbul'da toplanan Meclis-i Mebusan'a Ankara milletvekili olarak iştirak etmiş, Meclis kapatılınca yeniden aynı sıfatla Ankara'ya dönüp TBMM'de çalışmaya başlamıştır. Alınan kişiliği sebebiyle Mustafa Kemal'le yaptığı bir tartışma sonucu 8 Eylül 1920'de milletvekilliğinden de istifa ederek Avrupa'ya gitmiş ve orada Türkiye lehinde yazılar yazmaya başlamıştır. Hizmetlerinden dolayı Atatürk tarafından "vatana hizmet" kaleminden kendisine bağlanan 150 lira maaşla gecimini sağlamış olan Rüstem bey, 1935'te 73 yaşında iken hayata gözlerini yummuştur³.

Kısa hayat hikayesinden de anlaşılacağı üzere, hakkında fazla yayın olmamakla birlikte, Alfred Rüstem Bey, sıradan bir kişi olmayıp görüşlerine dikkat edilmesi gereken bir şahsiyettir. Onun Balkan Savaşı öncesi 1911 yılı başında İşkodra ve Kosova'nın durumuna dair raporu ve değerlendirmeleri, yakın tarih ve özellikle Kosova tarihini anlama bakımından önem arz etmektedir.

Şimdi, Alfred Rüstem Bey'in İşkodra ve Kosova vilâyetlerinin durumuna dair 7 Kanun-i sani (Ocak) 1911 tarihli gizli ve acele kayıt notlu raporunu ay-
nen veriyoruz.

2 Müslüman olduktan sonra Ahmet adını almış olmasına rağmen kaynaklarda Alfred adı kullanılmaktadır.

3 Alfred Rüstem Bey'in hayatı hakkında bkz., Mine Erol, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Amerika Büyük Elçisi A.Rüstem Bey**, Bilgi basımevi, Ankara 1973; Ahmet Rüstem Bey, **Cihan Harbi ve Türk Ermeni Meselesi** (Türkçesi: Cengiz Aydın), Bilge kültür sanat yay., İstanbul 2001.

ÇETİNE SEFİRİ ALFRED RÜSTEM BEY'İN RAPORU⁴

“Sadaret-i Uzmaya

Bendeniz Çetine'ye muvâsalat-ı acizanemden beri biri Almanya sefiriyle diğeri Rusya sefiri ile olmak üzere iki mühim mülâkatda bulundum. Almanya Sefiri İşkodra ve Kosova vilayetleri ahvali hakkında bilhassa endiş-nak (düşün-çeli-sıkıntılı) görünmüştür. Mumaileyhin kavlince memalikimizin bu kısmında geçen sene tarafımızdan pek çok hata'yane vaki olmuş idi. Mumaileyh “eğer iş bu hata'ıyyatı tevlid eden yanlış siyaseti terk etmezseniz gelecek ilk baharda Arnavudluk'da pes-pend bir takım gavâil-i vahimeye düçar olursunuz” sözlerini ilave etmiş ve Arnavudlar'a karşı imkan-ı müsaid olduğu mertebede mülayım-kârane ve müşfikane bir hatt-ı hareket ittihazını (s.2) suret-i umumiyede tavsiye ile beraber alehusus esliha taşınması hususunda müsaid-şikarane tavır alınmaklığımız lüzumunu ekiden der-pîş ve Avusturya'yı da Arnavudluk'ta yeni bir kıyam ibkasına çalışıyor gibi göstermeğe matuf olan ve daileri *türhan?* diye tavsif eylemiştir. Rusya sefiri de Arnavudluk meselesinden bahs etmiştir. Mumaileyh dahi Almanya sefiri ile hem-fıkr görülüyor. Zira memurîn-i Osmaniye tarafından Mirditaliler'e (kanunlara ve emirlere uymamakla tanınan Hristiyan Arnavudlar) esliha tevzi' edilmesi keyfiyetini pek ziyade takdir etmiş ve “bu keyfiyet işbu Arnavud çetelerinin geçen sene kıyam etmeleri üzerine silahlarının yedlerinde bırakılması ma'dasını istihsal eyleyen komşularına karşı (s.3) siyaseten dûn-ı küll ve mevkide bulunmasına nihayet vermiş oluyor. Arnavudluk'ta hüküm-ferma olan halet-i mahsusanın icâbâtına tevafuk ettiği cihetle bî hakkın akilane ve hâkimane diye tavsif edilebilecek olan bu tedbir ittihaz edilmemiş olsa idi hükümetimizin erbab-ı kıyâmı adeta mükafatlandırdığına hükm olunurdu” mealinde irade-i kelim edtikten sonra Devlet-i Osmaniye ile Karadağ

4 **Başbakanlık Osmanlı Arşivi**, HR- SYS, 150/33, belgenin bazı sayfalarının fotokopisi EK'te verilmiştir. Raporun girişindeki bilgiler şöyledir; Umur-ı Dahiliye Müdüriyet-i Umumiyesi İkinci Kalemi Numro: 15919, Tarih 15 Kanun-i Sani 327 Nev-i müsveddesi ve hülasası: Arnavudluğa dair. Tercemesiyle beyazı gönderilmiştir. 17 Kanun-i Sani 327, Müsta'cel ve mahrem Sadaret-i Uzmaya İşkodra ve Kosova vilayetleri ahvali hakkında Çetine'deki Almanya ve Rusya sefirleri ile vuku bulan mülakatlarının tafsilini ve Arnavutluğun suret-i idaresine ve orada ne gibi icraatta bulunmak lazım geleceğine dair bazı mütalaatı havi Çetine sefiri Alfred Rüstem Bey Efendiden varid olan 7 Kanun-i sani 911 tarihiyle ve 13 numrolu tahriratın tercemesi leffen takdim kılındı. Münderecatı hakkında nazar-ı dikkat-i fehimanelerini celb etmeği vazifeden addeyletim. 12 Kanun-i sani 327

beynindeki münâsebata nakl-i kelimeler ederek “sizin Çetine’deki memurîniniz ya pek kolay yahut pek müşkil olacaktır. Vilayât-ı mütecevirede bulunduracağınız askerî miktarına ve bunların suret-i taksim ve tevziine muallaktır. Bu havalide metin valî düşünölmüş esas üzerine (s.4) teşkilat-ı tedafiiye icrası sizin için zuhuru melhuz olan havâilî ber-taraf edecektir. Aksi takdirde – ki ahvalde bunu gösteriyor. Zira iki vilayetde yalnız bir fırka bulunduruyormuşsunuz- Pek çok havâil ve müşkilata tesadüf edeceksiniz. Karadağ’ın ahiren Avusturya’dan akd etmiş olduğu 3.500.000 Franklık istikrazât dahi beni düşündürüyor. Zira Karadağ’da hakikaten müdafiiye-i millîye mevcut olduğundan bu para mava’z-ı leh-i resmîsinden gayri bir mahalle sarf olunabilir” mealinde irade-i lisan eylemiştir. (s.5) İrade ettiği lisandan dahi zat-ı ali-i nezaret-penahilerince anlaşılacağı üzere Rusya sefiri bizi Karadağ’a mütejavir olan vilayât-ı Osmaniyede ciddi bir takım tedâbir-i askerîye ittihazına teşvik eylemektedir ki bu keyfiyet hükümet-i meşyasınca birkaç seneden beri takip olunan ve Balkanlar’da sulh ve müsâlemenin idamesine kaviyyen matuf bulunan politikada sabit-kadem olduğunun zaten hükümet-i müşarü’n-ileyhayı bu tarîka sevk için evvelce mevcut bulunan esbabdan ma’da bu sene İran’daki icraatından ve Çetine’deki hal ve mevkiden mütevellid bir takım esbab dahi mecbur olduğunazar-ı dikkate alınır- sa bu suretle hareket etmesindeki sebep hükümetçe pek kolay anlaşılır.

(s.6) Bendeniz İtalya’nın Karadağ’da pek ziyade hâiz-i nüfuz olduğunu umumi Rusya sefirinden sual eylemekliğim üzerine mumaileyh “*hayır, her halde İtalya’nın Trablusgarb’daki hareketi zaten bütün Karadağlılar gibi Karadağ kralının dahi bunu alenen şiddetle tenkid ve muabeze etmesinden dolayı iki memleket beyninde bir aralık ciddi bir gerginlik husule getirmişdi. Kral-ı müşarü’n-ileyh İtalya’yı teskin için işin başka bir surette cereyan ettiğini resmi gazete ile neşr ve ilan ettirmeğe mecbur olmuş idi*” cevabını verdi. Fikr-i zatî olmak üzere şurasını ilaveten arz ve işaretmeliyim ki (s.7) zât-ı âlî-i nezaret-penahilerince zaten şüphesiz anlaşılmış olacağı vechle Karadağ’ın bu meseledeki suret-i hareketi Türkiye hakkında kendisinde birdenbire bir ihlas u meveddet hasıl olmuş olmasından değil belki bilcümle hükûmât-ı sağırenin İtalya’nın hükümet-i Osmaniyeye karşı yapığı gibi kuvvetin su-i istimal edilmesine karşı şikâyet ve itirazda bulunmağı menfaatlerine muvafık görmelerinden ileri geliyor.

Avusturya sefiri burada değılse de akşama sabaha avdet edeceklerinden kendisiyle icrası arzusunda bulunduğum mülâkatı zât-ı âlî-i nezaret-penâhilerine arz ve işarda tecviz-i kusur etmeyeceğim. Arnavudluk ahvali hakkında hasıl ede-

bildiğim bir fikr-i zatîye göre Almanya sefirinin de söylediği vechle Arnavudlar'ı hükümet-i Osmaniye'ye rabt ve takrîb eden (s.8) ve üç seneden beri düçar-ı zaaf olan ravâbitin takviyesi hakikaten hükümet-i Osmaniye'nin menfaati iktifasındandır. Hatta Arnavudlar'ın Osmanlılığın ağışunda tutulması bizim için bir hayat memmat meselesi beyan edeceğim zira onların sadakati Devlet-i Osmaniye'nin hamiyet ve istiklali esaslarından biri makamında add ve telakki olunacaktır. Arnavudluk'ta hüküm ferma olan ahval orasının şimdîye kadar yaptığı gibi cebr ve şiddetle idaresine müsaid ve mütehammil değildir. (s.9) Asıl.. ihraz-ı tefevvuk etmesine çalışılması esas Türkiye'nin hayat-ı taze iktisab etmesi ve nâil-i refah ve saadet-hal olmasıdır. Bu esasa tevafuk etmeyen diğer bilcümle esaslar ber taraf edilmelidir. Binaen aleyh Arnavudluk'da kavanîn ve nizâmâtın tamamî-i tatbiki esasına değil belki müsâedat icrası esasına müstenit bir usul-i idare tatbiki icab eder. Eğer memalik-i Osmaniye'nin iş bu kısmında meşrutiyet idaresinin imkan-ı esasiyesini tamamıyla tatbik edebileceğimiz zamanın husulünü tacil etmek istersek müradif-i siyasiye ibraz edelim. Ve Arnavudlar'ın kabileleri reislerine pek ziyade nüfuz-bahş olan teşkilat-ı ictimaiyesinden istifade edelim.

(s.10) Hükm ve nüfuzumuzun amilleri haline ifrağ için emr-i idarede tatbik ettiği usul ve kavâidin hepsi de sakîm olmayan hakan-ı mahlûun yaptığı gibi anlara bezl-i âtifet ve nükud edelim. Ba husus mahkumiyetleri hükûmete ihanet gibi ef'alden değil, belki idare-i salikiyede icrası ale'd-devam teşci' ve teşvik edildiği cihetle adeta hakan-ı sabıkın ihdas ettiği muhitin tabii ve hatta mecburi levazımatı addolunabilecek olan Osman(lı)lık nüfuz ve iktidarın su-i istimali gibi bir takım kazâhiden münbais bulunan Arnavudlar'ın afv ve ıtlakını ta'cil edelim. (s.11) Efkâr u mülâhazât-ı mesrudeye binaen Toptani Fazıl Paşa lehinde Paris sefirimiz tarafından ahiren icra olunan teşebbüse iştirak etmeyi vazifeden addeylerim. Bunların hepsi şüphesiz tedâbir-i ihtiyat-kârane- i askeriye ile ıslahat-ı idareye terk ve ihmal edilerek değil bilakis bunlara kerem verilerek yapılmalıdır. Fikr-i acizanemce ale'l-husus Arnavudluğun idaresi hususunda nazariyata tevfi-k-i(?) hareketde temerrüd etmemekliğimiz ve en sâlim tarz-ı idarenin şekl ve suret ile esas yek diğeriyle tesâdüm ettiği zamanlar şekl ve suretin esasa feda edilmesini istilzam eden tarz-ı idare olduğunu derk ve teyakkun (s.12) eyleyen amelperver hissiyat-ı vataniye erbabına yakışır bir suretde harekât eylemekliğimiz lazım geleceğini kanaat-i kâmile ile tekrar eyleyirim.

Türkiye- Karadağ münasebâtına gelince biraz daha tetkik etmeden evvel bu meseleden arîz ve amik bahs etmek istemem emr ü ferman.”

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Tam metnini verdiğimiz yukarıdaki raporu değerlendirdiğimizde şu sonuçlara ulaşmak mümkündür;

1- Almanya sefiri İşkodra ve Kosova'daki durumlara karşı oldukça alakadar görünmektedir. Ona göre Osmanlı idarecileri 1911 yılında bu bölgede ve Arnavutluk'ta bazı hatalar yapmıştır. Bu yanlış siyaset devam ederse 1912 ilkbaharında Arnavudluk'ta bazı vahim olaylar olabileceğine dikkat çekilmiştir.

2- Almanya sefirine göre, Arnavutlar'a karşı mümkün olan derecede mülayimkârane ve müşfikâne bir yaklaşım sergilenmeli, bu bölgeye Osmanlı yönetimince silah sevk edilmesinin doğru olduğu ifade edilmiştir. Sefire göre, Avusturya, Arnavutluk'ta yeni bir ayaklanma çıkarılmasına çalışmaktadır.

3- Rusya Sefiri de Almanya ile aynı düşüncededir. Osmanlı memurlarınca Hristiyan Arnavudlar olan Mirtidalilere silah dağıtılması Rusya tarafından olumlu karşılanmıştır.

4- Almanya ve Rusya sefirlerinin Mirtidalilere silah dağıtılmasını olumlu karşılamalarının görünürdeki sebebi Trablusgarp'ı işgal etmiş olan İtalyanlar'ın işgallerini Arnavutluğa genişletmesi endişesine yönelik görünmektedir. Ancak, Müslüman Arnavutlar'ın, özellikle İşkodra ve Kosovalılar'ın bu gelişmelerden uzun vadede zarar göreceği hususu Almanya ve Rusya tarafından şüphesiz biliniyor ve arzu ediliyor idi. Bu noktada zamanın Osmanlı yönetiminin, İttihatçıların siyasi hata içinde olduğu söylenebilir.

5- Rusya Sefiri, Osmanlı- Karadağ ilişkilerine de temas ederek, Osmanlı'nın işinin burada alınacak tedbirlere göre kolay veya zor olabileceğine dikkat çekiyor. Bu durumun civar vilayetlerde özellikle İşkodra ve Kosova'da bulundurulacak asker miktarı ve bunların yerleşimiyle yakından alakalı olduğuna vurgu yapmaktadır. Her iki vilayette yalnızca 1 Fırka (tümen) bulunmasının yetersizliğine işaret etmektedir. Ayrıca, Karadağ'ın Avusturya'dan aldığı 3.500.000 franklık borcun maksadı dışında askeri alanda kullanılmasının bölgede tehlikeli sonuçlar doğurabileceği hatırlatılmaktadır. Rüstem Bey'in yorumuyla, neticede, Rusya sefiri Karadağ'a komşu Osmanlı vilayetlerinde İşkodra

ve Kosova'da bir takım askeri tedbirler alınmasını teşvik etmektedir. Tabii ki bu teşviklerin arkasında, bölgede oluşacak gerginliklerden faydalanmak isteyenlerin hesaplarının da olabileceğini düşünmek gerekiyor.

6- İtalya'nın Karadağ'da nüfuz sahibi olduğu hususu sorulması üzerine, Rusya sefiri, bunun doğru olmadığını Karadağlıların ve Karadağ Kralının İtalya'nın niyetlerini iyi bildiği ve bu yüzden iki ülke arasında bir gerginlik meydana geldiğini, Kralın daha sonra İtalya'yı teskine çalıştığını ifade etmiştir.

7- Rüstem Bey, bu günlerde Karadağ'ın Türkiye'ye yakınlık göstermesinin esas sebebinin Türkiye ile samimi ilişkiler içinde olmaktan ziyade İtalyan tehdidinden dolayı olduğu değerlendirmesini yapmaktadır.

8- Rüstem Bey, üç seneden beri, yani Sultan Abdülhamid'in hallinden sonra Arnavutluk vilayetleriyle bağlantının zayıfladığına işaret ederek, ilişkilerin kuvvetlendirilmesinin Osmanlı hükümetinin menfaatine olacağına temas ediyor. Hatta, Osmanlılık kavramı etrafında Arnavutlar'la beraber olunmasının onların sadakatinin kazanılmasının bir hayat-memat meselesi kadar önemli olduğuna dikkat çekerek, bunun da yolunun cibr ve şiddetten değil, bölgenin hüsn-i idare ile refah ve saadetine yönelik uygulamalarla sağlanabileceğine vurgu yapmaktadır. Tabii ki burada adı belirtilmemekle beraber İttihat Terakki'nin Arnavutluk, Kosova ve İşkodra'ya yönelik politikaları da bir nevi eleştirilmektedir.

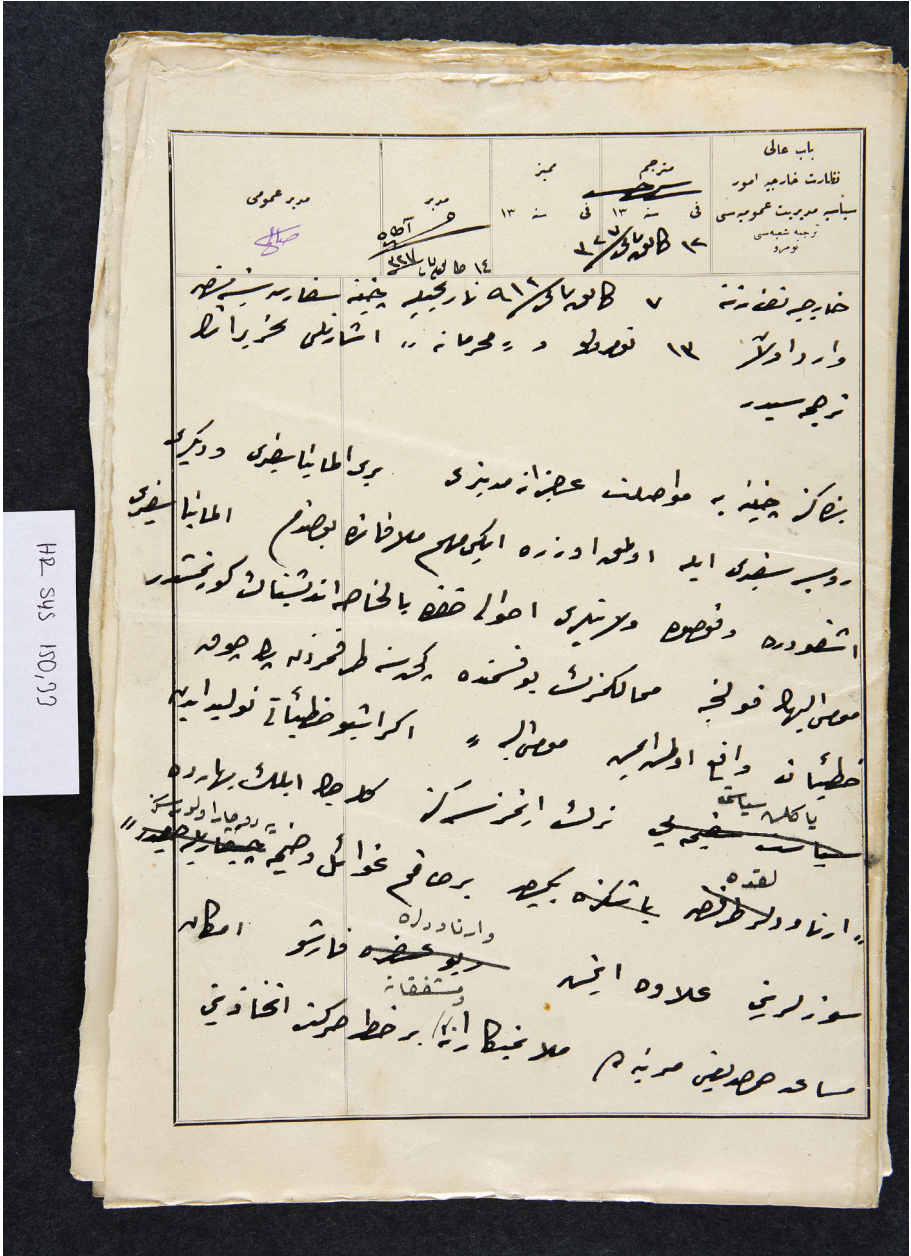
9- Arnavutluk, Kosova ve İşkodra vilayetlerinde Osmanlılık kavramının inşası, huzur ve barışın korunması için sabık Sultan Abdülhamid'in bölgenin huzur ve refahına yönelik uygulamalarının doğruluğuna işaret edilerek, dostluğun kuvvetlendirilmesinde toplumun üzerinde nüfuz sahibi olan Arnavut kabile reisleriyle iyi diyaloglara girilmesi ve vatana ihanet gibi suçların dışında değişik davalardan hüküm giymiş olanların affedilmelerinin isabetli olacağına dikkat çekilmektedir.

10- Arnavutluğun idaresinde askeri tedbir veya idari ıslahatların ötesinde pratik gerçekler dikkate alınarak refaha yönelik uygulamaların öne çıkarılıp esasın şekli ve sureti feda edilmemesine dikkat çekilmektedir.

Görüleceği üzere, Balkan Savaşı öncesinde Kosova, İşkodra ve Arnavutluk coğrafyası, özellikle Almanya, Rusya, Avusturya ve İtalya -tabii ki raporda adı geçerse de İngiltere- gibi, devletlerin ilgi alanındadır. Özellikle bu güçlerin böl-

gedeki Müslümanlar aleyhine ve Hıristiyanlar lehine bir tavır içinde oldukları açıkça fark ediliyor. Sultan Abdülhamit iktidarının sonuna kadar, genellikle barış ve huzur içinde Osmanlı idaresi altında yaşayan Kosovalılar ve bölgedeki diğer unsurların huzuru, bir taraftan, İttihat Terakki'nin yanlış politikaları diğer taraftan Batılı güçlerin emperyal niyetleri ve müdahaleleri ile bozulmuş gözüküyor. Bütün bu tablo karşısında, Rüstem Bey gibi aklı selim Osmanlı politikacıları Osmanlı Devleti'nin Kosova coğrafyasına yönelik politikalarının askerî ve siyasî reformlar yönünde olmaktan ziyade bölgenin iktisadî refahını ve sosyal barışını kuracak yönde olmasının önemine işaret etmişlerdir. 1389'dan itibaren 1912'ye kadar 5 asırdan fazla Osmanlı idaresinde kalan Kosova ile bugün Türkiye'nin köklü tarihi ve kültürel bağları bulunmaktadır. 17 Şubat 2008 tarihinde bağımsızlığını kazanan genç Kosova Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti'nin dostluk ve kardeşlik ilişkilerinin geliştirilmesi, tarihin yüklediği bir sorumluluk olduğu kadar her iki ülkenin de menfaatine olacağı tartışmasız bir gerçek olarak önümüzde duruyor.

E K: Çetine Sefiri Alfred Rüstem Bey'in Raporu'ndan bazı sayfalar (BOA, SYS, 150/33)

HR-545 150,99

<p>مرد عموی</p>	<p>مرد</p>	<p>منجم</p>	<p>باب عالی نظارت خارجه امور سیاسه مربرینت عمومی سی ترجیه شعبه نومرد</p>
		<p>۱۳ فی سنه ۱۳</p>	<p>۱۳ فی سنه ۱۳</p>

اکلایمه یغن اذنه

ابا اینه یگانده رفیق

دانه کای تفت تهر دی منیج اکلایمه

بجا دونه

فرد کای غه هودر سنا

اکلایمه

دلا به بخانی م جوده بود فی نایر سنا

بو لیفت

توبه ایمل در

ارنا له

برفاه نه دیون تقبیل

اقلامه

کلیه حسابا ادم

بندک

استیضه

بولانی

بونه ارانده کی

ارندله

موتو اکتف کلمه

اسباب موجودی

بندک

باید قرلا

اکلایمه

HR. 545 150,99

ماریه
زوجه شعیبی
نور

۷

زاتاً بی‌شمار کلامه اولاد هبند و غیره

ذریعاً نفی بی‌شمار ذرات درک و شفقه بود به صفت و غیره

فردی بود که در کمال خود و کمال دیگران در کمال خود بود

حاصل اولاد بر اخصاص و احوال و غیره

با تجدید کلمات صفتی که در کمال خود بود

استعمال اولاد که در کمال خود بود

اقتضای بود که در کمال خود بود

بورد در کمال خود بود

اینک از دست بود بفرغ مضافی

عهد و استقامت بود در کمال خود

احوال صفتی که در کمال خود بود

اطلاعاتی که در کمال خود بود

HR-545 150,92

خارجیه
وزیر شمس
تبریز

۱۰

حکمی و نفوذ ترک عاصده حد از آنجی ~~بسیار~~ اجته امر
 ادره دم طبیعه ایندیک اصوله و قواؤک هیرم
 سطح اولیانه خاخانه ~~تجدید~~ باید یعنی کی اند ~~تجدید~~
 نزل ی طفت و نفوذ ابرام
 ممکن سیدیه حکمت اهانته کی افسانه رطل بیک
 اراده سابقه ابرام علی الدوام تجدد و توتوبه ابرام
 حریف کارنا خاخانه سابقه اصدان ایندیک محبطات
 طبیعی و حتی مجوری لوانره ی صوفیه جلاوه عثمانیه
 نفوذ و اقتدار استعمار کی بر صوم قضا حیدیه
~~استعمار~~ و ~~تجدید~~
 منته بهین ارناد درک عضو الحلاقه یجول ~~ابیدم~~

<p>مرد عمومی</p>	<p>مرد</p>	<p>میز ۱۳ سنه</p>	<p>مترجم ۱۳ سنه</p>	<p>باب عالی نظارت خارجه امور سیاسه مربوطه عمومی فی تجهه شیشه نوروز ۱۳۰۹</p>
<p>ایلیانه عملی در حیان و طبعه اربانه یا فیسیر بصورت کتبه ایلیکلر لایه مکتوب کتبه قضاخانه کلاهداید سزا ابرام ترکیبا - فزه صافی قضاخانه کتبه سزا ده قضاخانه ابرکتیه نوبه اینده اوله بوسنده کتبه در حجه کتبه اینده اینده مع امر و کتبه</p>				

HR-545 150,99